Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Lausunto

26.9.2024

VN/1194/2024
VN/1194/2024-TEM-36

Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

TEM lausunto; TyV 27.9.2024; HE 100/2024 vp, leipomotyölain 5 §:n kumoaminen

Esityksen keskeinen sisältö

Hallituksen esityksessä eduskunnalle laeiksi leipomotyölain 5 §:n kumoamisesta ja työntekijöiden lähettämisestä annetun lain muuttamisesta (HE 100/2024 vp) ehdotetaan, että leipomoalan yötyökorvausta koskeva leipomotyölain 5 § kumotaan. Kumottavaksi esitetyn säännöksen mukaan *kello 22:n ja 6:n välisenä aikana tehdystä työstä on työntekijälle maksettava vähintään 100 prosentilla korotettu palkka. Työnantajien ja työntekijöiden yhdistyksillä, joiden toimintapiiri käsittää koko maan, on oikeus sopia 1 momentissa tarkoitetusta korotetusta palkasta toisinkin.* Leipomotyölaki tulisi lakimuutoksen myötä kokonaisuudessaan kumotuksi, sillä laki on jo muilta osin kumottu vanhalla työaikalailla (605/1996).

Esityksessä ehdotetaan lisäksi teknisiä muutoksia työntekijöiden lähettämisestä annettuun lakiin.

Esityksen tavoite

Esityksen tavoitteena on saattaa leipomoala lainsäädännön tasolla vastaavaan asemaan suhteessa muihin toimialoihin. Muilla aloilla ei ole nykyisen leipomotyölain 5 §:n kaltaista yksittäisen toimialan palkkausta koskevaa laintasoista sääntelyä, vaan palkkausta koskevista asioista sovitaan työehtosopimuksissa tai työsopimuksilla. Nyt ehdotetun muutoksen myötä leipomotyöntekijöiden yötyökorvausta koskeva sääntely siirtyisi muiden alojen tavoin täysin yleisen työlainsäädännön alaisuuteen. Työaikalaki sisältää yötyön tekemistä koskevat edellytykset ja valtakunnallisilla työehtosopimuksilla toisinsopimismahdollisuudet alakohtaisten tarpeiden huomioimiseksi.

Esityksen vaikutukset

Esityksellä arvioidaan olevan keskeisimmin vaikutusta leipomoalalla kaksi- ja kolmivuorotyötä tekevään henkilöstöön, joita on eri arvioiden mukaan 40–60 prosenttia alan henkilöstöstä. Yksivuorotyössä yötyökorvauksesta on jo nykyään sovittu leipomoalaa koskevissa työehtosopimuksissa.

Yötyökorvausta säätelevällä pohjasäännöksellä on ollut merkitystä osapuolten neuvotteluasemille, sillä laintasoinen säännös on tarkoittanut lähtökohtaa, josta on mahdollista sopia toisin. Lain kumoaminen voi siten vaikuttaa työehtosopimusneuvotteluihin. Konkreettiset henkilöstön palkkaukseen ja muihin työehtoihin kohdistuvat vaikutukset riippuvat siitä, mitä yötyökorvauksesta tullaan sopimaan tulevissa työehtosopimusneuvotteluissa. Samoin muut mahdolliset vaikutukset esimerkiksi yritysten kulurakenteeseen tai lopputuotteiden hintoihin riippuvat työehtosopimusneuvotteluiden lopputuloksista. Nykyisin voimassa olevien työehtosopimusten voimassaoloajat pääosin päättyvät lain ehdotettuun voimaantuloon mennessä.

Postiosoite Postadress Postal Address	Käyntiosoite Besöksadress Office	Puhelin Telefon Telephone	Faksi Fax Fax	s-posti, internet e-post, internet e-mail, internet
Työ- ja elinkeinoministeriö				
PL 32 00023 Valtioneuvosto	Aleksanterinkatu 4 Helsinki	0295 16001 +358 295 16001	09 1606 2160 +358 9 1606 2160	kirjaamo.tem@gov.fi www.tem.fi

Arviot siitä, kuinka moneen henkilöön vaikutukset alalla vaikuttavat, vaihtelevat. Samoin vaihtelevuutta on yötyökorvauksena nykyisin maksetun palkan osuudesta. Elintarviketeollisuusliitto arvioi yötyölisän määrän olevan kolmivuorotyössä keskimäärin noin 2 000–4 000 euroa vuodessa. Suomen Elintarviketyöläisten Liitto arvioi, että yötyökorvauksena maksetun lisän suuruus on ollut kolmivuorotyössä (550–840 työntekijää) keskimäärin arviolta noin 8 900–9 900 euroa vuodessa. Kaksivuorotyöläisten (noin puolet alan työntekijöistä, eli noin 2 250–3 500 työntekijää) osalta palkanmenetys olisi vuodessa noin 2760–8290 euroa.

Työ- ja elinkeinoministeriö on tarkastellut valmistelun aikana leipomoalan tulorekisteritietoja, joiden mukaan palkanosan mediaani olisi kaikissa työaikamuodoissa 200 euroa kuukaudessa ja keskiarvo 355 euroa kuukaudessa. Tulorekisteristä ei ole saatavilla tietoa kaikista yötyöpalkoista, mutta tietojen perusteella voidaan kuitenkin arvioida, että leipomoalan noin 5 200 työllisestä noin 3 200 on tehnyt yötyötä ja siten lakimuutos vaikuttaa heihin jossakin määrin. Suurimalle osalle (40 prosenttia, 1 300 hlöä) kyse on alle 5 prosentin palkanosasta. Viidennekselle (600 hlöä) kyse on 5–10 prosentin osuudesta palkasta ja neljännekselle (800 hlöä) 10–20 prosenttia osuudesta. Yötyön osuus palkasta on 20–30 prosenttia noin 400 henkilölle ja sitä suurempi enää harvalle (100).

Leipomoalan *toimihenkilöiden* osalta yötyökorvausta on maksettu lakiin perustuen säännöllistä yötyötä tekeville, joita on arvioitu olevan noin kolmannes leipomoalan toimihenkilöistä. Korvauksen määrä on ollut arviolta 10 800–12 000 euroa vuodessa.

Valmistelussa ei ole pystytty arvioimaan, mille tasolle yötyöstä maksettava korvaus asettuu jatkossa. Pitkään voimassa olleen säännöksen poistuminen voi kuitenkin vaikuttaa työehtosopimusneuvotteluihin, millä voi olla vaikutuksia myös yötyökorvauksen suuruuteen. Muilla aloilla yötyöstä maksettava korvaus on tyypillisesti leipomotyölaissa säädettyä tasoa (100 prosenttia) huomattavasti alhaisempi. Mikäli yötyöstä maksettava korvaus pienenisi, merkitsisi se yöllä teetettävän työn kustannusten muuttumista aiempaa edullisemmiksi työnantajalle. Tämä saattaisi johtaa muutoksiin työaikojen sijoittelussa siten, että yötyön määrä voi lisääntyä. Yötyön lisääntyminen merkitsisi lisääntynyttä terveysriskiä: valtioneuvoston asetuksessa terveystarkastuksista erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttavissa töissä (1485/2001) yötyö määritellään tekijäksi, joka aiheuttaa erityistä sairastumisen vaaraa. Toisaalta yötyökorvauksen pienentyminen voisi johtaa myös yöllä tehtävän työn vähentymiseen, jos leipomoalalle ei saataisi työntekijöitä työaikojen sijoittumisen ja pienemmän yötyökorvauksen vuoksi. Tähän kuitenkin vaikuttaa alan työllisyystilanne.

Alalla arvioidaan työskentelevän naisia jonkin verran enemmän kuin miehiä. Toisaalta miesten tulot ovat olleet naisten tuloja keskimäärin suurempia. Miehet tekevät naisia enemmän yötyötä, joten yötyölisän poistuminen vaikuttaisi oletettavasti suhteessa enemmän miesten tuloihin, ja naisten tuloihin vaikutukset olisivat vastaavasti pienemmät. Toisaalta, mikäli yötyön teettäminen lisääntyisi jatkossa, voisi se lisätä naisten tekemää yötyötä. Yötyö lisää tutkimuksien mukaan rintasyöpäriskiä. Tällöin yötyön tekemisen terveyteen sekä työelämän ja muun elämän yhteensovittamiseen liittyvät esityksestä johtuvat kielteiset vaikutukset kohdistuisivat naisiin miehiä enemmän. Muutokset saattaisivat tasata naisten ja miesten välistä palkkaeroa alalla, jos naiset tekisivät jatkossa aiempaa enemmän yötyötä.

Palkkakustannusten mahdollinen aleneminen voi pienentää yritysten kynnystä työllistää uutta henkilöstöä, joten esityksellä saattaa olla mahdollisia myönteisiä vaikutuksia työllisyyteen. Toisaalta, mikäli yötyön määrä lisääntyy tai yötyöstä maksettava korvaus merkittävästi pienenee, voisi esityksellä olla heikentäviä vaikutuksia alan houkuttelevuuteen ja siten työllisyyden määrään. Yleisesti arvioiden työllisyyden lisääntyminen edellyttäisi tuotteiden kysynnän kasvua. Tuotteiden kysyntä voisi kasvaa, mikäli niiden hinnat laskisivat olennaisesti, jolloin kuluttajilla olisi mahdollisuus ostaa niitä aiempaa enemmän. Yötyön teettämisen kulujen pienentyminen voi vaikuttaa myyntihintojen laskuun. Vaikutus ja sen suuruus ovat kuitenkin epävarmat, sillä esitystä valmistellessa ei ole tiedossa, mille tasolle yötyökorvaus tulee asettumaan. Lisäksi kustannussäästöt on mahdollista kanavoida myös muuhun.

Yritysvaikutusten osalta valmistelussa on huomioitu, että mikäli työvoimaa on jatkossa riittävästi saatavilla, voisi nykyistä pienemmillä työvoimakustannuksilla olla yrityksille ja positiivisia vaikutuksia esim. katteeseen, investointeihin tai yritysten voittoon. Toteutuessaan vaikutuksien arvioidaan kohdistuvan keskeisimmin suuriin yrityksiin (vähintään 10 työntekijää), joita on noin 13 % alan toimijoista.

Erityisasiantuntija Katja Peltola